

УДК 657:330.522

Мозгова Г.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри маркетингу
та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

Свіржевська А.І.

*студентка
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА БАЗІ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Стаття присвячена теоретико-методичному обґрунтуванню інформаційного забезпечення менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, встановленню його ролі в процесі прийняття управлінських рішень та на цій основі розробці структури інформаційної системи на базі сучасних інформаційних технологій. Дано визначення інформаційного забезпечення менеджменту зовнішньоекономічної діяльності. Виділені основні функції, які виконує менеджер та джерела інформації для реалізації даних функцій. Обґрунтовано практичну значимість розробленої інформаційної системи для менеджера зовнішньоекономічної діяльності.

Ключові слова: інформаційна система, інформаційна технологія, інформаційне забезпечення, конфігурація, менеджмент зовнішньоекономічної діяльності, технологічна платформа.

Мозговая Г.В., Свиржевская А.И. ФОРМИРОВАНИЕ ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ МЕНЕДЖМЕНТА ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА БАЗЕ СОВРЕМЕННЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

Статья посвящена теоретико-методическому обоснованию информационного обеспечения менеджмента внешнеэкономической деятельности, установлению его роли в процессе принятия управленческих решений и на этой основе разработке структуры информационной системы на базе современных информационных технологий. Дано определение информационного обеспечения менеджмента внешнеэкономической деятельности. Выделены основные функции, которые выполняет менеджер и источники информации для реализации этих функций. Обоснована практическая применимость разработанной информационной системы для менеджера внешнеэкономической деятельности.

Ключевые слова: информационная система, информационная технология, информационное обеспечение, конфигурация, менеджмент внешнеэкономической деятельности, технологическая платформа.

Mozhova H.V., Svirzhevskaya A.I. THE CONSTRUCTION OF THE INFORMATION SYSTEM FOR INTERNATIONAL TRADE MANAGEMENT BASED ON THE BASIS OF MODERN INFORMATION TECHNOLOGY

The article is devoted the theoretical and methodical ground of the informative providing of management of foreign economic activity, to establishment of his role in the process of acceptance of administrative decisions and on this basis to development of structure of the informative system on the base of modern information technologies. Determination of the informative providing of management of foreign economic activity is given. Basic functions which are executed by a manager and information generators for realization of these functions are selected. Practical applicability of the developed informative system is grounded for the manager of foreign economic activity.

Keywords: configuration, information system, information providing, information technology, international trade management, technology platform.

Постановка проблеми. Компанії, які працюють на міжнародних ринках, можуть утримати свої конкурентні позиції або створити власну стійку нішу тільки за умов знання своєї цільової аудиторії, постійного всестороннього аналізу зовнішнього та внутрішнього середовища з використанням різних методів дослідження. Саме якісне інформаційне забезпечення дозволяє підприємствам суттєво знизити ризик невдач у прийнятті рішень у сфері зовнішньоекономічної діяльності. Але для досягнення максимального рівня безпомилкових результатів у процесі прийняття рішень будь-якого рівня вже недостатньо використовувати традиційні схеми роботи з інформацією. Менеджер зовнішньоекономічної діяльності отримує великі масиви даних, які необхідно перевіряти, систематизувати, фільтрувати, зберігати та використовувати. Постає проблема формування інформаційної системи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності на основі сучасних інформаційних технологій. Саме автоматизація процесу відтворення інформації та знань дозволить підвищити ефективність роботи менеджера зовнішньоекономічної діяльності, що, в свою чергу, буде сприяти стійкому розвитку компанії в умовах жорсткої конкуренції за

рахунок встановлення нових та утримання вже існуючих зовнішніх зв'язків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз наукових робіт вчених та дослідників показав, що багато розробок присвячено вивченню основ зовнішньоекономічних зв'язків (Прокушев Є.Ф., Стровський Л.С., Балабанов І.Т., Дідківський М.І.), методів прийняття управлінських рішень (Пирогова Є.В., Орлов А.І., Ларічев О.І.), становлення інформаційних систем (Ізбачков Ю.С., Ромашко С.М., Гвоздова Т.В., Васільєв Д.К., Годін В.В.). Але в результаті проведеного дослідження з'ясувалося, що проблема формування інформаційних систем з функціональною направленістю на обслуговування менеджменту зовнішньоекономічної діяльності практично не вирішена.

Постановка завдання. Зміни в структурі та обсягах інформаційного забезпечення системи управління підприємства та поява все нових можливостей автоматизації цих завдань призводить до необхідності постійного пошуку оптимальних форм побудови інформаційної системи. Такий висновок визначив тему подальшого дослідження, його мету та структуру. Метою статті є теоретико-методичне обґрунтування інформаційного забезпечення менеджменту зовніш-

ньюекономічної діяльності, встановлення його ролі в процесі прийняття управлінських рішень та на цій основі розробка структури інформаційної системи на базі сучасних інформаційних технологій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як було з'ясовано, чіткого тлумачення поняття інформаційного забезпечення менеджменту зовнішньоекономічної діяльності немає. У таблиці 1 зображені основні поняття, які дозволили сформулювати відповідне визначення.

На основі таблиці 1 було дано наступне визначення інформаційного забезпечення менеджменту зовнішньоекономічної діяльності – це створення інформаційних умов функціонування системи управління підприємства на підставі інформаційного обслуговування у вигляді надання необхідної інформації для розробки та прийняття стратегічних, тактичних та оперативних рішень в інтересах визначення та продуктивного досягнення зовнішньоекономічних стратегій.

У процесі виконання своїх функцій кожний менеджер зовнішньоекономічної діяльності стикається з проблемою отримання інформації. Тобто відчуває інформаційні потреби. Більшість інформаційних потреб пов'язана з виконанням типових функцій менеджера зовнішньоекономічної діяльності. Отже, можна на цій підставі виділити типові інформаційні потреби. Під типовими інформаційними потребами менеджера зовнішньоекономічної діяльності будемо розуміти основні категорії інформації, яка може бути затребувана у середньостатистичному випадку при виконанні стандартних обов'язків менеджера зовнішньоекономічної діяльності. Саме ці інформаційні потреби і повинні визначити структуру інформаційної системи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, вимоги до об'ємів, якості, термінів та джерел її отримання, технологій автоматизації. В таблиці 2 представлені типові інформаційні потреби менеджера зовнішньоекономічної діяльності відповідно до його основних функцій та джерела отримання інформації.

Таблиця 1

Основні поняття, що стосуються інформаційного забезпечення менеджменту ЗЕД

№	Поняття	Визначення
1	Зовнішньоекономічна діяльність	Економічні відносини в сфері зовнішньої діяльності господарюючих суб'єктів при взаємодії із зарубіжними організаціями та фірмами [1, с. 3]
2	Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності	Полягає в комплексному дослідженні та моделюванні міжнародного середовища у поєднанні з налагодженою взаємодією всіх підрозділів і посадових осіб організації/установи в інтересах продуктивного досягнення визначених зовнішньоекономічних стратегій [1, с. 10]
3	Інформаційне забезпечення	Створення інформаційних умов функціонування системи, забезпечення необхідною інформацією, включення в систему засобів пошуку, отримання, зберігання, накопичення, передачі, обробки інформації, організація баз даних [2]
4	Інформаційне забезпечення менеджменту	Інформаційне обслуговування управління, дії з надання необхідної для управлінської діяльності інформації в потрібне місце на основі певних процедур із заданою періодичністю, заходи щодо створення інформаційного середовища управління [3, с. 12]

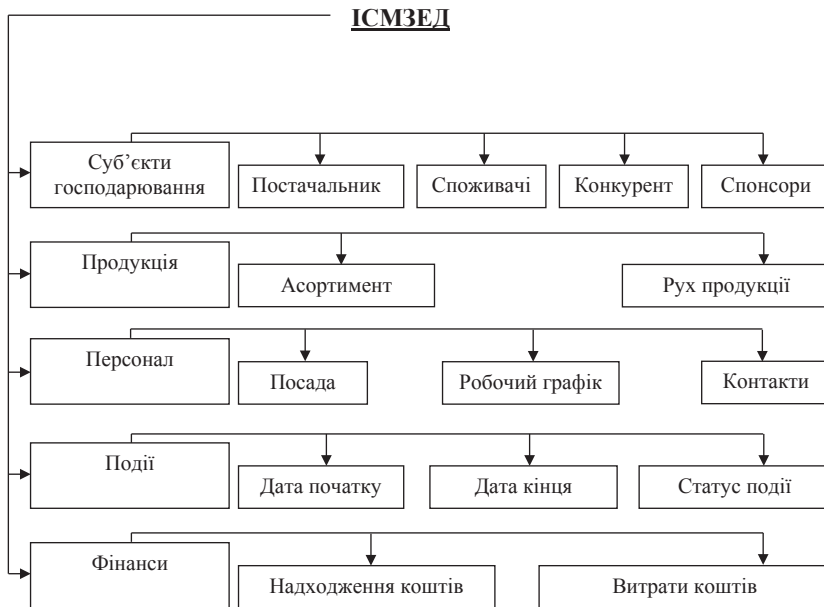
Джерело: розроблено авторами за [1, 2, 3]

Таблиця 2

Типові інформаційні потреби менеджера зовнішньоекономічної діяльності відповідно до його основної функції та джерела отримання інформації

№	Функції	Інформаційні потреби	Джерела інформації
1	Аналіз попиту та пропозиції	Цільова аудиторія, ціновий сегмент, затрати на дослідження, конкуренти, партнери	Маркетингові дослідження, перегляд сайтів конкурентів
2	Укладення і супроводження зовнішньоторгових контрактів	Особливості поведінки при ділових зустрічах, знання іноземних мов, знання щодо підписання угод	Законодавство України, міжнародне законодавство, правила Інкотермс, наукові та практичні розробки щодо адаптації до відмінностей культур різних країн
3	Оформлення необхідної супровідної документації (графіки поставок, контроль платежів)	Правила оформлення документів, знання щодо роботи в інформаційних системах, постачальники, споживачі, кількість товару, вартість продукції	Бухгалтерський облік, документи підприємства різного типу, прайс-лист, мережа Інтернет
4	Розробка та розвиток нових напрямів ЗЕД компанії	Ринок збуту, партнери, виробництво продукції, обсяг, ризики, позиції компанії на ринку	Маркетингові дослідження, законодавство України, міжнародне законодавство, наукові та практичні розробки щодо адаптації до відмінностей культур різних країн
5	Формування та розширення клієнтської бази за кордоном	Ринок збуту, партнери, ризики, позиції компанії на ринку	Маркетингові дослідження, законодавство України, міжнародне законодавство, розробки щодо адаптації до відмінностей культур різних країн
6	Ведення переговорів та ділової переписки	Особливості поведінки при ділових зустрічах, знання іноземних мов, знання щодо підписання угод, правила етикету	Законодавство України, міжнародне законодавство, розробки щодо адаптації до відмінностей культур різних країн
7	Контроль своєчасної оплати експортних та імпорتنних платежів	Розклад поставок та відправлення товару, наявність інформації щодо проведення зовнішніх операцій	Документи відправки і отримання вантажу, квитанції оплати, зовнішньоторговельний контракт
8	Взаємодія з митними та логістичними структурами	Хто керує відділом логістики і займається митним оформленням, основні задачі логіста і митного декларанта	Посадова інструкція логіста і митного декларанта, штатний розклад

Джерело: розроблено авторами

Рис. 1. Структура інформаційної системи менеджера зовнішньоекономічної діяльності

Джерело: розроблено авторами

З метою покращення роботи менеджера доцільним є автоматизація виконання типових функцій та інформаційних потоків, які супроводжують увесь процес розробки та прийняття рішень. Процес поступової автоматизації менеджменту підвищує ефективність роботи керівника та його підлеглих, знижує ризики та удосконалює процес задоволення клієнта. Тому є

доцільним створення для менеджера зовнішньоекономічної діяльності власної конфігурації інформаційної системи, де буде розміщена вся важлива безпосередньо для його діяльності інформація. Управління в області зовнішньоекономічної діяльності перш за все необхідно знати основних суб'єктів господарювання на зовнішньому ринку, асортимент експортної продукції, склад свого відділу, розклад своєї управлінської діяльності та фінансові потоки в області зовнішньоекономічної діяльності.

На рисунку 1 запропонована структура інформаційної системи менеджера зовнішньоекономічної діяльності (ІСМЗЕД).

Така інформаційна система менеджменту зовнішньоекономічної діяльності буде сприяти загальному розвитку підприємства через підвищення ефективності роботи як відділу зовнішньоекономічної діяльності в цілому, так і кожного працівника в ньому, який працює з інформаційними технологіями, скороченню часу на пошук необхідної інформації та її фільтрації, але саме основне – систематизації даних та виділенню якісної інформації для роботи менеджера зовнішньоекономічної діяльності.

Інформаційна система може бути реалізована як в традиційному паперовому виконанні, частково автоматизованою, з використанням файлової системи зберігання інформації, так і повністю автоматизованою,

Таблиця 3

Елементи інформаційної системи управління зовнішньоекономічною діяльністю

		Підсистеми			
		Довідники			
Суб'єкти господарювання	- Постачальники:	- Споживачі:	- Конкуренти:	- Спонсори:	
	- Найменування	- Найменування	- Найменування	- Найменування	
	- Статус	- Статус	- Статус	- Статус	
	- Країна	- Країна	- Країна	- Країна	
	- Коментар	- Коментар	- Коментар	- Коментар	
Продукція	- Асортимент:	- Рух продукції:			
	- Модель	- Модель			
	- Характеристика	- Спосіб руху			
	- Кількість	- Суб'єкт			
	- Ціна	- Дата			
Персонал	- Вид	- Кількість			
	- Вид	- Вартість			
	- Працівники:				
	- Посада				
Події	- Робочий графік				
	- Контакти				
	- Події:				
	- Дата початку				
	- Дата кінця				
Фінанси	- Вид				
	- Характеристика				
	- Види подій				
	- Надходження коштів:	- Витрати коштів:			
	- Надходження:	- Затрати:			
Фінанси	- Подія				
	- Суб'єкт				
	- Сума				
	- Сума				

Джерело: розроблено авторами

коли з метою формування інформаційного середовища менеджменту зовнішньоекономічної діяльності використовуються сучасні інформаційні технології.

З метою визначення найбільш доцільного програмного забезпечення для автоматизації діяльності менеджера зовнішньоекономічної діяльності було вивчено пропозицію на українському ринку інформаційних технологій як вітчизняних, так і закордонних виробників. Основними критеріями відбору були наступні:

- можливість на основі програмного забезпечення побудови такої інформаційної системи, яка б дозволила задовольнити інформаційні потреби менеджера зовнішньоекономічної діяльності, що було визначено в таблиці 2;

- можливість отримувати та накопичувати інформацію із встановлених у таблиці 2 джерел;

- можливість відтворити структуру інформаційної системи, яка запропонована на рисунку 1;

– можливість інтеграції з основною обліковою системою підприємства;

– вартість впровадження;

– довіра до виробника.

На основі проведеного дослідження було отримано висновок, що за всіма встановленими параметрами найбільш доцільним для використання у сфері зовнішньоекономічної діяльності як для малих, так і для середніх і великих підприємств, є програмне забезпечення «1С: Підприємство, 8».

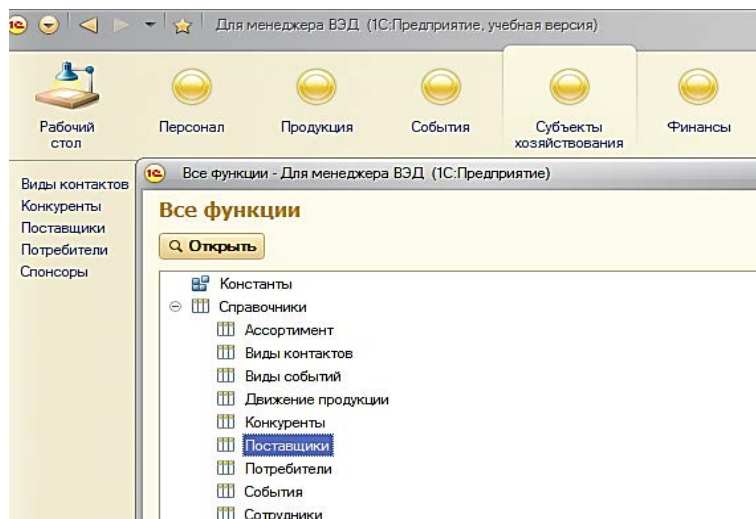
Спираючись на теоретичне обґрунтування структури інформаційної системи для менеджера зовнішньоекономічної діяльності, була створена конфігурація системи управління зовнішньоекономічною діяльністю на базі технологічної платформи «1С: Підприємство, 8», яку запропоновано використовувати менеджеру з метою створення інформаційних умов функціонування системи управління зовнішньоекономічною діяльністю. В таблиці 3 представлено складові елементи такої системи та відповідні довідники, які дозволять уникнути рутинних операцій при заповненні бази даних та призведуть до підвищення якості інформаційного забезпечення.

На рисунку 2 зображена конфігурація системи управління зовнішньоекономічною діяльністю на базі технологічної платформи «1С: Підприємство, 8».

Висновки з проведеного дослідження. Розроблена конфігурація інформаційної системи менеджменту зовнішньоекономічної діяльності на базі технологічної платформи «1С: Підприємство, 8» може бути впроваджена будь-якою компанією, яка працює на зовнішніх ринках. Застосування запропонованого комплексу інформаційних технологій компанією є оптимальним кроком до удосконалення реалізації управлінських функцій в області менеджменту зовнішньоекономічної діяльності. Використання заданої інформаційної системи дає можливість створення згрупованої бази релевантної інформації, яка відображає необхідні зовнішні та внутрішні фактори впливу на діяльність менеджера зовнішньоекономічної діяльності, з метою прийняття ефективних управлінських рішень.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кириченко О. А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. / О. А. Кириченко // 3-тє вид-во, перероб. і доповн. – К.: Знання-Прес, 2002. – 384 с.
2. Альошин Л. І. Інформаційні технології [Електронний ресурс] / Л. І. Альошин, Н. В. Максимов. – Режим доступу :

Рис. 2. Конфігурація системи управління зовнішньоекономічною діяльністю на базі технологічної платформи «1С: Підприємство, 8»

Джерело: розроблено авторами за [4]

3. Томашевський О. М. Інформаційні технології та моделювання бізнес-процесів [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студ. вищ. навч. заклад. економ. спец. / О. М. Томашевський, Г. Г. Цегелик, М. Б. Вітер, В. І. Дубик. – 2009. – 205 с. – Режим доступу : http://uchebnikonline.ru/informatika/informatsiyi_tehnologiyi_ta_modelyuvannya_biznes-protseviv_-_tomashevskiy_om/osnovni_etapi_rozvitku_informatsiyih_sistem.htm.
4. Технологічна платформа «1С: Підприємство, 8»: учбова версія / Програмне забезпечення. – 2008.
5. Волкова В. Н. Информационные системы : учеб. пособие / Под ред. В. Н. Волковой, Б. И. Кузина. – СПб. : СПбГТУ, – 2001. – 216 с.
6. Вяткин В. Н. Принятие финансовых решений в управлении бизнесом: концепции, задачи, ситуации / В. Н. Вяткин, Хэмптон Дж., А. Ю. Казак – Москва-Екатеринбург : Ява, 2004. – 256 с.
7. Гвоздева Т. В. Проектирование информационных систем: учеб. пособие / Т. В. Гвоздева, Б. А. Баллод. – Ростов н/Д : Феникс, 2009. – 508 с.
8. Голицына О. Л. Информационные системы: учеб. пособие / О. Л. Голицына, Н. В. Максимов, И. И. Попов. – М. : ФОРУМ: ИНФРА – М, 2007. – 496 с.
9. Гольдштейн Г. Я. Содержание процесса управления [Электронный ресурс] / Г. Я. Гольдштейн // Основы менеджмента. Конспект лекций. – Таганрог : ТРТУ, 1997. – Режим доступа : <http://www.aup.ru/books/m26/6.htm>.
10. Грабауров В. А. Информационные технологии для менеджеров / В. А. Грабауров – М : Фиста, 2002 – 368 с.